ЗМІСТ

Колектив авторів,
членів Академії адміністративно-правових наук **3**

КНИГА 1
ЗАГАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО **24**

ГЛАВА 1
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО УКРАЇНИ
ЯК СКЛАДОВА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА **24**

Розділ 1
ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА **25**

1.1 Публічне адміністрування як форма реалізації публічної влади **25**
1.2 Види публічного адміністрування **33**
1.3 Адміністративний орган **34**
1.4 Публічний інтерес **37**

Розділ 2
ПРЕДМЕТ І СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ **39**

2.1 Призначення адміністративного права **39**
2.2 Відносини, що складають предмет адміністративного права **41**
2.3 Відмежування адміністративного права від цивільного **43**
2.4 Система адміністративного права **45**

ГЛАВА 2
ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА **50**

Розділ 1
ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА **51**

1.1 Принцип верховенства права в адміністративному праві **51**
1.2 Значення принципу верховенства права для регулювання адміністративно-правових відносин **52**
1.3 Верховенство права згідно з тлумаченням Конституційного суду України **53**
1.4 Складові принципу верховенства права **59**
1.4.1 Зв’язаність адміністративного органу законом **59**
1.4.2 Принцип справедливості **60**
1.4.3 Юридична визначеність **61**
1.4.4 Запобігання зловживанню повноваженнями **62**
1.4.5 Рівність перед законом і недискримінація **62**
1.4.6 Доступ до правосуддя **63**

Розділ 2
ПРИНЦИПИ НАЛЕЖНОГО ВРЯДУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ . . . **64**

2.1 Публічно-правова природа принципів належного врядування . . . **64**
2.2 Утвердження принципів належного врядування . . . **64**
2.3 Стандарти належного врядування . . . **65**
2.4 Значення принципів належного врядування . . . **66**
2.5 Принцип забезпечення участі в ухваленні рішень . . . **67**
2.6 Принципи відкритості й прозорості діяльності адміністративних органів . . . **68**
2.7 Принцип доброчесної поведінки службових осіб адміністративних органів . . . **69**
2.7.1 Академічна доброчесність . . . **71**
2.8 Принцип етичної поведінки службових осіб адміністративних органів . . . **73**
2.9 Принцип ефективності діяльності адміністративних органів . . . **74**
2.10 Принципи компетентності й спроможності адміністративних органів . . . **75**
2.11 Принцип поваги до прав людини та культурної різноманітності . . . **76**
2.12 Принцип забезпечення соціальної згуртованості адміністративними органами . . . **77**
2.13 Принцип підзвітності адміністративних органів . . . **77**
2.14 Принцип сталості та довгострокової орієнтованості . . . **78**
2.15 Принцип інноваційності та відкритості до змін . . . **78**
2.16 Принцип поваги приватності . . . **79**
2.17 Принципи-вимоги щодо обігу інформації . . . **79**

ГЛАВА 3
ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА . . . **82**

Розділ 1
НАЦІОНАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА . . . **84**

1.1 Основні національні джерела адміністративного права . . . **84**
1.2 Конституція України . . . **84**
1.3 Загальна характеристика національних джерел адміністративного права . . . **85**
1.4 Закони як національні джерела адміністративного права України . . . **89**
1.4.1 Закони, які є основними джерелами адміністративного права України . . . **89**
1.4.2 Закони, які є загальними джерелами адміністративного права України . . . **92**
1.5 Підзаконні нормативно-правові акти . . . **93**
1.6 Спеціальні джерела адміністративного права періоду воєнного стану . . . **95**

Розділ 2
МІЖНАРОДНІ ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА . . . **99**

2.1 Міжнародні договори . . . **99**
2.1.1 Міжнародні джерела адміністративного права в період національного спротиву повномасштабній збройній агресії російської федерації проти України . . . **100**

Розділ 3
ЮРИДИЧНІ АКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ **103**

3.1 Значення для адміністративного права України юридичних актів ЄС **103**
3.2 М'яке право **105**

Розділ 4
РІШЕННЯ СУДОВИХ ОРГАНІВ ЯК ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА **108**

4.1 Практика Європейського суду з прав людини **110**
4.2 Рішення Конституційного Суду України **112**
4.3 Типові і зразкові рішення Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду **114**

Розділ 5
НЕФОРМАЛІЗОВАНІ КВАЗІДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА **117**

Розділ 6
ЮРИДИЧНА СИЛА ТА ПРАВИЛА ВИРІШЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ НОРМ ДЖЕРЕЛ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА **121**

6.1 Юридична сила формалізованих джерел адміністративного права **121**
6.2 Правила вирішення конкуренції норм, закріплених у джерелах адміністративного права **124**

ГЛАВА 4
ОРГАНИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА **127**

Розділ 1
АДМІНІСТРАТИВНИЙ ОРГАН **127**

1.1 Компетенція адміністративного органу (суб'єкта публічного адміністрування) **129**
1.2 Повноваження суб'єкта публічного адміністрування **131**
1.3 Наділення адміністративними повноваженнями, делегування повноважень **134**

Розділ 2
ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ **138**

2.1 Кабінет Міністрів України **139**
2.2 Другий рівень органів виконавчої влади – центральні органи виконавчої влади **140**
2.3 Третій рівень органів виконавчої влади – місцеві державні адміністрації **146**
2.3.1 Військові адміністрації **148**
2.3.2 Військові адміністрації населених пунктів **150**
2.3.3 Районна, обласна військові адміністрації **151**
2.3.4 Начальник військової адміністрації **151**

Розділ 3
НЕЗАЛЕЖНІ РЕГУЛЯТОРИ **154**

3.1 Незалежні регулятори як адміністративні органи **154**
3.2 Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг і Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектру та надання послуг поштового зв'язку **156**
3.3 Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку **158**
3.4 Національна рада з питань телебачення і радіомовлення України **160**

Розділ 4
ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ **163**

4.1 Характерні риси місцевого самоврядування **163**
4.2 Представницькі органи **164**
4.3 Виконавчі органи **165**
4.4 Сільський, селищний, міський голова **167**
4.5 Органи самоорганізації населення **168**
4.6 Порядок створення, реорганізації та ліквідації органів місцевого самоврядування **169**

ГЛАВА 5
АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ **172**

Розділ 1
ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ **172**

1.1 Поняття адміністративної послуги **172**
1.2 Ознаки адміністративної послуги **174**
1.3 Види адміністративних послуг **174**

Розділ 2
СУБ'ЄКТИ ВІДНОСИН НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ **176**

2.1 Суб'єкт звернення **176**
2.2 Суб'єкт надання адміністративних послуг **177**
2.3 Центри надання адміністративних послуг **180**
2.4 Адміністратори **181**

Розділ 3
ПОРЯДОК НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ **185**

3.1 Стадії процедури надання адміністративної послуги **185**
3.2 Юридичні документи та дії, що супроводжують процедуру надання адміністративних послуг **187**
3.3 Плата за надання адміністративних послуг (адміністративний збір) **189**

Розділ 4
ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ 191

4.1 Електронні адміністративні послуги **191**
4.2 Особливості надання адміністративних послуг в умовах воєнного стану **191**

ГЛАВА 6
ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ **201**

Розділ 1
ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ІНСТРУМЕНТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ 201

1.1 Поняття та сутність інструментів публічного адміністрування **201**
1.2 Класифікація інструментів публічного адміністрування **203**
1.3 Вибір належного інструмента публічного адміністрування **203**

Розділ 2
АДМІНІСТРАТИВНИЙ РОЗСУД 205

2.1 Значення адміністративного розсуду при застосуванні інструментів публічного адміністрування **205**
2.2 Умови застосування адміністративного розсуду **207**

Розділ 3
ПІДЗАКОННИЙ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ 210

3.1 Поняття та ознаки підзаконного нормативно-правового акта **210**
3.2 Види підзаконних нормативно-правових актів **211**
3.2.1 Поділ підзаконних нормативно-правих актів за юридичною силою **211**
3.2.2 Поділ підзаконних нормативно-правих актів за змістом **213**
3.2.3 За масштабом дії та за сферою застосування **214**
3.3 Вимоги до підзаконного нормативно-правового акта **214**
3.4 Порядок підготовки та ухвалення підзаконних нормативно-правових актів **215**
3.5 Дія (чинність) підзаконного нормативно-правового акта **216**
3.6 Припинення та зупинення дії нормативного акта **217**
3.7 Експертиза проєкту підзаконного нормативно-правового акта. Зміст і значення антикорупційної експертизи **220**
3.8 Державна реєстрація підзаконного нормативно-правового акта **222**
3.9 Процедура оприлюднення та набрання чинності підзаконним нормативно-правовим актом **223**
3.10 Підстави для визнання нормативно-правового акта протиправним **224**

Розділ 4
АДМІНІСТРАТИВНИЙ АКТ 227

4.1 Поняття та риси адміністративних актів **227**
4.2 Оформлення та зміст адміністративного акта **228**
4.2.1 Форма адміністративного акта **228**

4.2.2 Зміст адміністративного акта . . . 229
4.2.3 Мотивування (обґрунтування) адміністративного акта . . . 229
4.2.4 Виправлення описок і помилок . . . 230
4.3 Чинність і припинення дії адміністративного акта . . . 231
4.3.1 Порядок доведення адміністративного акта до відома особи . . . 231
4.3.2 Чинність адміністративного акта . . . 232
4.3.3 Недійсність (нікчемність) адміністративного акта . . . 233
4.4 Процедура ухвалення (видання) адміністративного акта . . . 233

Розділ 5
АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР . . . 235

5.1 Поняття, значення та ознаки адміністративного договору . . . 235
5.2 Види адміністративних договорів . . . 236
5.3 Укладання адміністративних договорів . . . 238
5.4 Чинність адміністративного договору . . . 238
5.5 Нікчемність адміністративного договору . . . 240

Розділ 6
ФАКТИЧНА ДІЯ . . . 243

6.1 Поняття та ознаки фактичної дії . . . 243
6.2 Сфера застосування фактичних дій . . . 243
6.3 Основні види фактичних дій . . . 244
6.3.1 Інформування населення . . . 244
6.3.2 Проведення перевірки . . . 245
6.3.3 Здійснення моніторингу . . . 245
6.3.4 Надання довідок . . . 246
6.3.5 Виплата грошових коштів . . . 247
6.3.6 Адміністрування реєстрів . . . 247

Розділ 7
ПЛАН ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ . . . 249

7.1 Поняття та зміст плану як інструменту публічного адміністрування . . . 249
7.2 Сфера застосування та види планів . . . 251

Розділ 8
КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД . . . 253

8.1 Контроль як інструмент публічного адміністрування . . . 253
8.2 Адміністративний нагляд . . . 254

Розділ 9
ЗАХОДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ . . . 256

9.1 Поняття та характеристика адміністративного примусу . . . 256
9.2 Правові засади застосування заходів адміністративного примусу . . . 258
9.3 Адміністративно-запобіжні заходи в діяльності публічної адміністрації . . . 259
9.4 Заходи адміністративного припинення . . . 262

9.4.1 Заходи адміністративного припинення загального призначення . . . **263**
9.4.1.1 Самостійні (оперативні) заходи адміністративного припинення . . . **263**
9.4.1.2 Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення . . . **265**
9.4.2 Заходи адміністративного припинення спеціального призначення . . . **265**
9.5 Адміністративні стягнення . . . **267**
9.6 Особливості застосування заходів адміністративного примусу в умовах воєнного стану . . . **268**

Розділ 10
ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ . . . **271**

10.1 Поняття електронного врядування . . . **271**
10.2 Елементи електронного врядування . . . **272**
10.2.1 Електронна держава . . . **272**
10.2.2 Електронний уряд . . . **273**
10.2.3 Електронний суд . . . **274**
10.2.4 Співвідношення понять: «електронне врядування», «електронна держава», «електронна демократія», «електронний парламент», «електронний уряд», «електронний суд» . . . **274**
10.3 Порядок надання електронних публічних послуг . . . **275**

Розділ 11
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ РЕЖИМИ . . . **280**

11.1 Адміністративно-правовий режим: поняття, ознаки та зміст . . . **280**
11.2 Спеціальні адміністративно-правові режими . . . **281**
11.3 Надзвичайні адміністративно-правові режими . . . **283**
11.4 Правовий режим воєнного стану . . . **285**
11.5 Правовий режим надзвичайного стану . . . **286**
11.6 Правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації . . . **286**
11.7 Постійні адміністративно-правові режими . . . **287**
11.7.1 Режим державної таємниці . . . **287**
11.7.2 Митний режим . . . **288**
11.7.3 Прикордонний режим . . . **289**

ГЛАВА 12
АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА . . . **291**

Розділ 1
ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ В УКРАЇНІ . . . **291**

1.1 Сутність і види адміністративних процедур . . . **291**
1.2 Класифікація адміністративних процедур . . . **293**

Розділ 2
УЧАСНИКИ ТА СТАДІЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ **296**

2.1 Учасники адміністративної процедури **296**
2.2 Стадії адміністративної процедури **300**
2.2.1 Ініціювання адміністративної процедури **300**
2.2.2 Підготовка справи до розгляду **300**
2.2.3 Дослідження обставин справи та збирання доказів **301**
2.2.4 Розгляд і вирішення справи **301**
2.2.5 Оформлення адміністративного акта **302**
2.2.6 Адміністративне оскарження **302**
2.2.7 Виконання адміністративного акта **303**

ГЛАВА 13
ЗАХИСТ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ
У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ **305**

Розділ 1
ЗАХИСТ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ **305**

1.1 Поняття, законодавче регулювання та види захисту приватної особи у сфері публічного адміністрування в період воєнного стану **305**
1.2 Особливості захисту громадян України на тимчасово окупованих територіях **307**
1.3 Особливості захисту поранених та (або) осіб з інвалідністю, які постраждали від російських терористів **310**
1.4 Особливості захисту внутрішньо переміщених осіб **311**
1.5 Особливості захисту суб’єктів господарювання, що постраждали від російських терористів **312**

Розділ 2
АДМІНІСТРАТИВНЕ ОСКАРЖЕННЯ **315**

2.1 Поняття адміністративного оскарження **315**
2.2 Підстави та порядок подання скарги **316**
2.3 Предмет адміністративного оскарження **317**
2.4 Можливі наслідки розгляду скарги **318**
2.5 Підстави та процедури, за якими суб’єкт публічного адміністрування відшкодовує шкоду, завдану приватній особі російською федерацією **319**

Розділ 3
ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ПРИВАТНИХ ОСІБ **322**

3.1 Міжнародні способи захисту прав приватних осіб **322**
3.2 Особливості міжнародного захисту громадян України, які постраждали від російських терористів **323**
3.2.1 Світовий банк **323**

3.2.2 Європейський банк реконструкції та розвитку . . . **323**
3.2.3 Європейська комісія . . . **324**
3.2.4 ООН . . . **325**
3.2.5 США . . . **326**
3.2.6 Канада . . . **328**
3.2.7 Німеччина . . . **328**
3.2.8 Франція . . . **329**
3.2.9 Бельгія . . . **329**
3.2.10 Чехія . . . **329**
3.2.11 Нідерланди . . . **329**
3.2.12 Данія . . . **330**
3.2.13 Норвегія . . . **330**
3.2.14 Латвія . . . **330**
3.2.15 Литва . . . **331**
3.2.16 Індія . . . **331**
3.2.17 Японія . . . **331**

КНИГА 2
ОСОБЛИВЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО . . . **333**

ГЛАВА 1
СЛУЖБОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ . . . **333**

Розділ 1
ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, СИСТЕМА ТА ДЖЕРЕЛА СЛУЖБОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ . . . **334**

1.1 Поняття службового права . . . **334**
1.2 Предмет службового права . . . **335**
1.3 Система та джерела службового права . . . **336**

Розділ 2
ПОНЯТТЯ, МЕТА, ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ ТА ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ . . . **340**

2.1 Конституційно-правові основи державної служби . . . **340**
2.2 Поняття та особливості державної служби . . . **341**
2.3 Мета, завдання і функції державної служби . . . **342**
2.4 Принципи державної служби . . . **344**

Розділ 3
ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ І ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ . . . **346**

3.1 Поняття та види державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування . . . **346**
3.2 Поняття правового статусу державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування . . . **349**

3.3 Права та обов'язки державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування . . . **350**
3.4 Обмеження державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування . . . **351**
3.5 Заохочення та гарантії державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування . . . **353**

Розділ 4
СЛУЖБОВА КАР'ЄРА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ . . . 356

4.1 Поняття та сутність службової кар'єри . . . **356**
4.2 Ранги державних службовців . . . **357**
4.3 Просування державного службовця по службі . . . **358**
4.4 Переведення державних службовців . . . **358**
4.5 Службові відрядження . . . **359**
4.6 Зміна істотних умов державної служби . . . **360**
4.7 Оцінювання результатів службової діяльності . . . **361**

Розділ 5
ПАТРОНАТНА СЛУЖБА . . . 363

5.1 Патронатна служба як особливий вид публічної служби . . . **363**
5.2 Легальні засади патронатної служби . . . **363**
5.3 Правове регулювання проходження патронатної служби в окремих органах публічної влади . . . **365**

Розділ 6
АДМІНІСТРУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ . . . 368

6.1 Система адміністрування державної служби . . . **368**
6.2 Соціальна місія Національного агентства України з питань державної служби . . . **369**
6.3 Повноваження Комісії з питань вищого корпусу державної служби . . . **369**
6.4 Керівник державної служби в державному органі . . . **370**
6.5 Служба управління персоналом державного органу . . . **371**

Розділ 7
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ . . . 373

7.1 Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища . . . **373**
7.1.1 Характеристика обмеження . . . **373**
7.1.2 Відповідальність за недотримання обмеження . . . **373**
7.2 Обмеження щодо одержання подарунків. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними . . . **374**
7.2.1 Визначення подарунка та його відмінність від неправомірної вигоди . . . **374**
7.2.2 Подарунки, які заборонено приймати . . . **375**
7.2.3 Подарунки, які не заборонено приймати . . . **375**

7.2.3.1 Дії публічного службовця в разі виявлення подарунка, забороненого до приймання, або неправомірної вигоди . . . **376**
7.3 Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності . . . **377**
7.3.1 Види діяльності, забороненої для публічних службовців . . . **377**
7.3.2 Порядок дотримання обмеження при прийнятті (обранні) на посаду . . . **378**
7.3.3 Винятки . . . **379**
7.3.4 Відповідальність . . . **379**
7.3.5 Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування . . . **379**
7.3.6 Обмеження спільної роботи близьких осіб . . . **380**
7.4 Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів . . . **380**
7.4.1 Види конфлікту інтересів . . . **380**
7.4.2 Недопущення конфлікту інтересів та перші дії в разі його виникнення . . . **381**
7.4.3 Заходи з урегулювання конфлікту інтересів . . . **381**
7.4.4 Відповідальність . . . **381**
7.5 Фінансовий контроль щодо публічних службовців . . . **382**
7.5.1 Подання декларацій та повідомлень суб'єктами декларування . . . **382**
7.5.2 Наслідки порушення вимог фінансового контролю . . . **382**

Розділ 8
ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ . . . **385**

8.1 Поняття юридичної відповідальності публічних службовців . . . **385**
8.2 Кримінальна відповідальність . . . **386**
8.3 Адміністративна відповідальність публічних службовців . . . **386**
8.4 Дисциплінарна відповідальність публічних службовців . . . **387**
8.5 Цивільно-правова (матеріальна) відповідальність . . . **388**

ГЛАВА 2
АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНЕ ПРАВО . . . **390**

Розділ 1
АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ВИД ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ . . . **390**

1.1 Поняття та ознаки адміністративної відповідальності . . . **390**
1.2 Відмежування адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності . . . **392**
1.2.1 Адміністративна відповідальність відмежовується від кримінальної . . . **393**
1.2.2 Адміністративна відповідальність відмежовується від цивільно-правової . . . **394**
1.2.3 Адміністративна відповідальність відрізняється від дисциплінарної . . . **394**

1.3 Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в разі їх фіксації спеціальними технічними засобами, що працюють в автоматичному режимі . . . **395**
1.4 Адміністративна відповідальність юридичних осіб . . . **398**
1.5 Законодавчі акти, що регулюють відносини адміністративної відповідальності . . . **401**

Розділ 2
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ . . . **403**

2.1 Поняття адміністративного правопорушення . . . **403**
2.2 Ознаки адміністративного правопорушення . . . **403**
2.3 Відмежування адміністративного правопорушення від кримінального правопорушення . . . **405**
2.4 Відмежування адміністративного правопорушення від дисциплінарного правопорушення . . . **407**

Розділ 3
ЮРИДИЧНИЙ СКЛАД АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ . . . **410**

3.1 Поняття юридичного складу адміністративного правопорушення . . . **410**
3.2 Структура юридичного складу адміністративного правопорушення . . . **410**
3.3 Види юридичних складів адміністративного правопорушення . . . **415**

Розділ 4
ЗАХОДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ . . . **418**

4.1 Поняття адміністративного стягнення . . . **418**
4.2 Види адміністративних стягнень . . . **418**
4.3 Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх осіб за вчинення адміністративних правопорушень . . . **423**
4.4 Загальні правила накладення адміністративних стягнень . . . **424**

Розділ 5
ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ . . . **427**

5.1 Поняття та особливості проваджень у справах про адміністративні правопорушення . . . **427**
5.2 Докази у справах про адміністративні правопорушення . . . **428**
5.3 Права й обов’язки осіб, які беруть участь у провадженні у справах про адміністративні правопорушення . . . **429**
5.4 Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення . . . **433**
5.5 Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення . . . **438**

КНИГА 3
СПЕЦІАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО **440**

ГЛАВА 1
ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В ГАЛУЗІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ **440**

Розділ 1
ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ГАЛУЗІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ **440**

1.1 Загальна характеристика галузі оборони України в умовах повномасштабного російського терористичного вторгнення **440**
1.2 Законодавче регулювання публічного адміністрування у галузі оборони України **446**
1.3 Цивільно-військове співробітництво **453**

Розділ 2
ГРОМАДЯНИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В ГАЛУЗІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ **458**

2.1 Законодавче регулювання правового статусу громадян України як суб'єктів адміністративного права у галузі оборони України **458**
2.2 Проходження військової служби громадянами України **459**
2.3 Характеристика військового обов'язку громадян України **460**

Розділ 3
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ, ІНШИХ СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ **463**

3.1 Компетенція військовослужбовця **463**
3.2 Завдання та обов'язки військовослужбовця **463**
3.3 Права військовослужбовця **465**
3.4 Права та пільги пораненим і таким, що отримали інвалідність, військовослужбовцям **466**
3.5 Відповідальність адміністративних органів за порушення прав військовослужбовців **469**
3.6 Дисциплінарна відповідальність військовослужбовців **470**

Розділ 4
АДМІНІСТРАТИВНІ ОРГАНИ В ГАЛУЗІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ **474**

4.1 Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України **474**
4.2 Рада національної безпеки і оборони України. Ставка Верховного Головнокомандувача **474**
4.3 Головнокомандувач Збройних Сил України **476**
4.4 Міністерство оборони України **477**
4.5 Генеральний штаб України Збройних Сил України **479**

4.6 Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки . . . **482**
4.7 Командування Сухопутних військ ЗСУ . . . **485**
4.8 Командування Повітряних Сил ЗСУ . . . **487**
4.9 Командування Військово-Морських Сил ЗСУ . . . **488**
4.10 Військова служба правопорядку у Збройних Силах України . . . **490**
4.11 Територіальна оборона . . . **492**
4.12 Рух опору . . . **494**
4.13 Інші військові формування, утворені відповідно до законів України . . . **495**

Розділ 5
ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ . . . **498**

5.1 Підготовка громадян України до національного спротиву . . . **498**
5.2 Законодавче регулювання публічного адміністрування національного спротиву . . . **500**

Розділ 6
МОБІЛІЗАЦІЯ ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ГАЛУЗІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ . . . **502**

6.1 Підстави та порядок мобілізації . . . **502**
6.2 Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації . . . **502**
6.3 Особливості мобілізації певної категорії громадян . . . **504**

Розділ 7
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ . . . **507**

7.1 Проходження військової служби . . . **507**
7.2 Забезпечення військової дисципліни . . . **512**
7.3 Захист прав і законних інтересів поранених та таких, що стали інвалідами, військовослужбовців . . . **514**

Розділ 8
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ, ІНШИХ СИЛ ОБОРОНИ ТОВАРАМИ, РОБОТАМИ І ПОСЛУГАМИ ОБОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ. ОБОРОННІ ЗАКУПІВЛІ. ПЛАНУВАННЯ БОЙОВИХ ДІЙ . . . **522**

8.1 Зміст забезпечення Збройних сил, інших сил оборони України роботами і послугами оборонного призначення . . . **522**
8.2 Оборонні закупівлі . . . **523**
8.3 Планування воєнних дій . . . **525**

Розділ 9
АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ГАЛУЗІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ . . . **529**

9.1 Особливості адміністративної відповідальності в галузі оборони України . . . **529**
9.2 Зміст окремих видів адміністративної відповідальності військовослужбовців . . . **530**
9.3 Дисциплінарні стягнення, які можуть бути накладені на військовослужбовців . . . **534**

КНИГА 4
АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО . . . **536**

Розділ 1
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА . . . **536**

1.1 Загальні положення про структуру адміністративного судочинства . . . **536**
1.2 Система адміністративних судів . . . **542**
1.3 Предметна, інстанційна та територіальна юрисдикція адміністративних судів . . . **544**
1.3.1 Предметна юрисдикція . . . **545**
1.3.2 Інстанційна юрисдикція . . . **547**
1.3.3 Територіальна юрисдикція . . . **549**
1.4 Суб’єкти адміністративного судочинства та процесуальні права й обов’язки . . . **550**

Розділ 2
ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ . . . **558**

2.1 Об’єкт і предмет доказування . . . **558**
2.2 Оцінювання доказів судом . . . **560**
2.3 Роль учасників розгляду справи в доказуванні . . . **561**

Розділ 3
СТАДІЇ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА . . . **563**

3.1 Поняття та зміст стадій адміністративного судочинства . . . **563**
3.2 Поняття позовного та спрощеного провадження . . . **564**
3.3 Відкриття провадження . . . **566**
3.4 Підготовче провадження . . . **568**
3.5 Розгляд справи по суті . . . **568**
3.6 Судові виклики та повідомлення, судові витрати . . . **570**

Розділ 4
ЗАХОДИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ **576**

4.1 Поняття та зміст заходів процесуального примусу **576**
4.2 Види процесуального примусу **577**
4.3 Забезпечення позову за адміністративним позовом **578**

Розділ 5
АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ **582**

5.1 Поняття та зміст адміністративного позову **582**
5.2 Відзив на позовну заяву **583**
5.3 Відповідь на відзив і пояснення третьої особи **584**
5.4 Нерозривний взаємозв'язок позовної заяви та відкриття провадження в адміністративній справі **585**

Розділ 6
ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ **590**

6.1 Підготовче провадження **590**
6.2 Урегулювання спору за участю судді **592**
6.3 Розгляд справи по суті та винесення рішення адміністративного суду **594**

Розділ 7
ОСОБЛИВОСТІ ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЯХ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ І ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ **596**

7.1 Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ **596**
7.2 Відновлення втраченого судового провадження **598**

Розділ 8
ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ. ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ **601**

8.1 Перегляд судових рішень: апеляційне провадження, касаційне провадження, за нововиявленими обставинами або за виключними обставинами **601**
8.1.1 Апеляційне провадження **601**
8.1.2 Касаційне оскарження **603**
8.2 Розгляд типових і зразкових справ **607**
8.3 Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень в адміністративних справах **609**

Розділ 9
ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА **613**

9.1 Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень в адміністративних справах **613**
9.2 Перспективи розвитку адміністративного судочинства **615**

КНИГА 5
ЄВРОПЕЙСЬКЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО **619**

Розділ 1
ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА **619**

1.1 Загальна характеристика Європейського адміністративного права **619**
1.2 Поняття та зміст європейського адміністративного права **620**
1.3 Джерела європейського адміністративного права **623**
1.4 Принципи європейського адміністративного права **625**
1.5 Європейський адміністративний простір **626**

Розділ 2
АДМІНІСТРАТИВНІ ОРГАНИ ЄС ТА ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ **628**

2.1 Адміністративні органи ЄС **628**
2.1.1 Європейська комісія **628**
2.1.2 Фінансові установи ЄС **630**
2.1.3 Агенції Європейського Союзу **630**
2.2 Стандарти публічної служби в ЄС **631**
2.3 Інструменти публічного адміністрування європейського адміністративного права **633**
2.3.1 Комітологія **633**
2.3.2 Відкритий метод координації **634**

Розділ 3
СИСТЕМА СУДІВ ЄС, ЯКІ КОНТРОЛЮЮТЬ АДМІНІСТРАТИВНІ ОРГАНИ, ТА ВЗАЄМОДІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО Й АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ **636**

3.1 Система судів ЄС, які контролюють адміністративні органи Європейського Союзу **636**
3.1.1 Суд Європейського Союзу (СЄС) як найвищий судовий орган **636**
3.1.2 Загальний суд (ЗС) та його роль у контролі за адміністративними органами **637**
3.1.3 Взаємодія між судами ЄС та національними судами **637**
3.2 Взаємодія європейського та адміністративного права України **637**

КНИГА 6
АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ **641**

Розділ 1
ЗАСАДИ КОМПАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ **641**

1.1 Взаємодія національних та європейських норм права щодо забезпечення прав приватних осіб у системі адміністративного судочинства **641**
1.2 Роль Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) та Хартії основних прав Європейського Союзу (ХОП ЄС) у міркуваннях судів **642**

Розділ 2
АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО ОКРЕМИХ ДЕРЖАВ-УЧАСНИЦЬ ЄС **644**

2.1 Республіка Болгарія **644**
2.2 Республіка Греція **645**
2.3 Республіка Естонія **645**
2.4 Королівство Іспанія **646**
2.5 Республіка Італія **648**
2.6 Республіка Литва **649**
2.7 Республіка Латвія **650**
2.8 Республіка Румунія **651**
2.9 Республіка Словаччина **652**
2.10 Республіка Франція **653**
2.11 Республіка Хорватія **655**
2.12 Королівство Швеція **656**
2.13 Велике Герцогство Люксембурзьке **657**
2.14 Республіка Португалія **660**
2.15 Федеративна республіка Німеччина **661**
2.16 Республіка Польща **662**
2.17 Чеська Республіка **664**

АВТОРИ ТА ЧЛЕНИ АКАДЕМІЇ АПН **666**

На обкладинці Роман Глоба, солдат-рядовий, Герой України, тисне руку Верховному Головнокомандувачу Збройних Сил України Володимиру Зеленському, що засвідчує незламну єдність Українського Народу, який, виступаючи як єдина Незламна Нація, що веде героїчну боротьбу проти російських окупантів, захищає свободу, державність і демократичне майбутнє всього Європейського континенту. У цьому адміністративному акті, як символічній формі заохочення (інструменті публічного адміністрування), закарбовується воля Української держави до безумовного захисту Великої славетної Нації, втіленої в Українській державі як чинника найвищого блага для Українського Народу. Роман Глоба надав згоду на публічний показ фотографії, на якій він зображений.